

DE GOEDE BOODSCHAP IN EEN BEZETENWERELD

Serie Eu-angelion - Goede boodschap voor alle mensen

Het evangelie van Marcus begint veelbelovend: 'Dit is de goede boodschap van Jezus Christus, Zoon van God'. Met verwijzing naar Jesaja: 'Bereid de weg van de Levende, maak zijn paden recht!' De eerste gebeurtenis is de doop in de Jordaan en de stem uit de hemel: 'Jij bent mijn geliefde zoon, een man naar mijn hart'. Daarna, heel kort, vermeldt Marcus Jezus' verblijf van 40 dagen in de woestijn en dat hij beproefd werd door satan. En dan begint zijn optreden: 'Hij ging in Galilea de goede boodschap van God verkondigen en zei: 'De tijd is rijp en het Koninkrijk van God is ophanden. Bekeer u! Heb geloof in de goede boodschap!' Vanaf het begin is de verwachting hooggespannen. Maar het loopt uit op een fiasco. In alles wat in dit evangelie gebeurt, gedaan en gezegd wordt, voel je de grote, onbeantwoorde vraag: wie is die Jezus eigenlijk, waar haalt hij het recht vandaan om zo vrijmoedig te spreken met zondaars en tollenaars, om onreine geesten uit te drijven, om nota bene op sabbat wonderen te doen en schriftuitleg te geven in de synagoge? We vernemen wel steeds van de schrijver wie Jezus is: Zoon van God, Messias, Mensenzoon. Maar is dit nog aannemelijk als alle personages in het verhaal, inclusief zijn leerlingen en volgers, daar steeds minder in geloven? 'Met veel gelijkenissen predikte hij over het Koninkrijk', staat er, 'voor zover ze in staat waren het te horen.' (4,33) De leerlingen gaan wel met hem mee, tot aan Jeruzalem, maar daar, als het erop aankomt, haken ze af. Petrus zal hem driemaal verloochenen. Jezus' arrestatie en terechtstelling zijn voor alle betrokkenen een desillusie. Zelfs de drie vrouwen die bij het graf komen om hem te zalven, die zien dat de steen is weggerold, die horen van de vreemde jongeling die daar zit dat ze moeten gaan vertellen dat hij tot leven is gewekt – zelfs zij geloven er niet meer in: 'Ze vluchtten naar buiten, van het graf weg, bevend van angst en buiten zichzelf. Ze zeiden niemand iets, want ze waren bang.'

Is dit een evangelie, een betrouwbare verkondiging van de goede boodschap dat het koninkrijk van recht en vrede op doorbreken staat? Het lijkt wel ironisch bedoeld. Slechts één personage kwam tot inzicht, de Romeinse honderdman, een buitenstaander, zelfs een tegenstander van Jezus. Hij had het hele proces rondom Jezus meegemaakt, hij stond erbij toen hij gekruisigd werd. Toen hij zag hoe hij de geest gaf, zei alleen hij: 'Waarlijk, hij was de zoon van God!' Maar van hem vernemen we niets meer. De belofte aan het begin van het verhaal wordt niet waargemaakt. Door niemand.

Of is er, achter die desillusie, toch wél iets gebeurd in dit verhaal? Of is het bedoeld iets te laten gebeuren aan de toehoorders, van toen en nu? Het ongeloof en het misverstand over Jezus' status en macht als Zoon van God spelen voortdurend een rol in dit evangelie. Mij als moderne lezer maakt dat juist wel nieuwsgierig. Van welke menselijke ervaring van macht en onmacht getuigt dit verhaal? Ik hoef het niet meteen te geloven. Ik ben niet de enige die vragen stelt en sceptisch is. Het nodigt mij uit om, zonder geloofsbelijdenis vooraf, op zoek te gaan. En daarom heb ik mij afgevraagd, bij het tekstgedeelte dat we zojuist hoorden, of daar voor ons toch een zin, een 'goede boodschap' in te vinden is.

Op het eerste gezicht is dat niet gemakkelijk. In onze beleving is het wel een heel vreemde lezing, over die man die bezeten was van een legioen demonen en daar op een raadselachtige manier, door zijn ontmoeting met Jezus, van werd bevrijd. Voor Marcus zijn die demonen reële, bedreigende krachten, die je bestaan, je welzijn als mens aantasten. In het verhaal zijn het zelfstandige, sprekende krachten, waarmee Jezus zelfs in een soort onderhandeling terechtkomt: 'Stuur ons naar die varkens om daarin te gaan. – Hij stond hun dat toe.' Zo kunnen wij ons dat niet meer voorstellen. Maar dit betekent niet dat wat hier gebeurt ons helemaal vreemd is.

Het heftige gedrag van de bezetene doet ons denken aan iemand die ernstig depressief, psychotisch, zelfs suïcidaal is. Ook als we het niet zelf hebben meegemaakt, weten we, ergens, dat dit een reële mogelijkheid is in ons leven; dat mensen, mede door hun omgeving of geschiedenis, terecht kunnen komen in een diepte van depressiviteit en uitzichtloosheid die hen panisch, wanhopig en agressief maakt, ook ten opzichte van zichzelf. Alsof een kwaadwillende, vernietigende kracht bezit van je heeft genomen die je naar een afgrond trekt, een rotsgraf in, vervreemd van anderen en van jezelf, geblokkeerd in ieder contact met de buitenwereld. Je wenst dit niemand toe, maar het kan gebeuren. Alleen, in eenzaamheid, kun je daar niet meer uitkomen. Hierin is deze bezetene herkenbaar.

Ook wat Jezus met die demonen doet is ons niet helemaal vreemd. Hij waagt zich in hun gebied, 'aan de overkant van het meer'. Hij houdt zich er niet verre van, hij gaat de strijd aan met de boze geesten in dat gebied en in deze man. Het vreemde en toch ook herkenbare is: door er iets mee te gaan doen, door de spanning op te zoeken, gaat er een weldadige invloed van hem uit die die demonen ontkracht, die hun vervreemdende, misleidende macht ontmaskert. Ze voelen dat er in Jezus een dieper leven stroomt, een zachte kracht die sterker is dan hun bezettingsmacht. Het ging met woorden: 'Onreine geest, ga weg uit die man!' Maar misschien meer nog met een liefdevolle blik, een waarderende oogwenk, een helende aanraking, een lichamelijke beweging uit de diepte van de ziel waarin verbinding voelbaar was. Iets is er gebeurd waarin de opsluitende, vernietigende macht van die demonen werd gebroken. Duidelijk wordt dat zij in hun heftigheid parasiteerden op een dieperliggend, oorspronkelijk verlangen in die bezeten man, dat nu in het contact met Jezus weer wordt aangeboord en opnieuw kan gaan stromen.

Hier schuilt een herkenbare 'goede boodschap' in. Op de eerste plaats omdat we soms ook zelf de ervaring hebben dat de zachte krachten die uitgaan van een ander mens ons heel kunnen maken, ons kunnen genezen van een reële of dreigende angst of bezetenheid. De ervaring dat een ander die stroom van verlangen in ons kan aanboren die ons meer eigen is dan alles wat ons in beslag kan nemen en ons kan overwoekeren. Verkondiging van het Koninkrijk is dan niet een kwestie van veel woorden, maar dat we elkaar in woord, daad en gebaar behoeden en doen leven, voor elkaar die bron van leven zijn.

Maar er is ook een goede boodschap te ontdekken in een meer politieke zin. Als de mensen zien dat Jezus in gesprek is met de bezetene die nu gekleed is en bij zijn volle verstand, dan zijn ze niet alleen vol ontzag, maar smeken ze hem om uit hun gebied weg te gaan. Is daar een reden voor? Hebben zij iets van hem te vrezen? Wat ging er mis in de verhouding van die mensen tot die bezeten man die zij hadden geïsoleerd en in een rotsgraf hadden vastgeketend? Was hij het zwarte schaap geworden, waren het juist die mensen die, wel of niet bedoeld, hem hadden gedemoniseerd, als zwakke vertrap en mishandeld? We weten dat niet, maar wel dat de sociale omgeving waarin wij leven heel bepalend is voor wie wij zijn. Als Jezus in de boot stapt om te vertrekken uit dat demonische gebied, smeekt de genezen man of hij met hem mee mag. Anders dan bij de leerlingen, die zijn volgers werden, vindt Jezus dit bij hem juist niet een goed idee en zendt hij hem terug naar familie, vrienden, de hem bekende wereld in. En anders dan gebruikelijk bij Marcus, vraagt Jezus nu niet om geheimhouding maar geeft hij hem juist de opdracht: 'Vertel hun wat de Levende u gedaan heeft!' De van demonen bevrijde man wordt zelf verkondiger van de goede boodschap.

Hier ligt denk ik voor ons de waarde van dit verhaal en van dit evangelie. Ook wij leven in een gebied en in een tijd waarin het demonische meer wordt aangewakkerd dan bestreden, niet in het minst in de grenzeloze woekering van onze bezitsdrang, onze bezettingsmacht, onze systemisch geworden controledrift over alles en iedereen. Ook wij leven in een wereld die mensen van zichzelf en van anderen vervreemdt. Wat we nodig hebben is niet de erkenning van Jezus als Zoon van God of Messias. De goede boodschap is dat het gaat om wat voor Jezus zelf centraal staat en wat hij al doende laat zien: dat de demonische machten in de wereld kunnen worden ontkracht, als het werkelijke, waarachtige verlangen naar heelheid en gemeenschap in mensen meer ruimte krijgt, als het echte contact tussen mensen wordt hersteld overal waar het door isolerende, uitsluitende krachten wordt geblokkeerd, verbroken of structureel onmogelijk wordt gemaakt.

Zo heeft de desillusie waar het Marcus-evangelie op uitloopt een positieve betekenis. Wij kunnen geen volgzame leerlingen blijven. We zijn geroepen volwaardige volgers van Jezus te worden. We hebben het vermogen om zelf, anderen bevrijdend, in zijn voetspoor verder te gaan. Ieder van ons op een eigen, begaanbare weg, als mensen die elkaar verstaan, al doende, werkend aan gerechtigheid en vrede. Het evangelie als een oproep om zo de wereld tegemoet te treden, het gevecht aan te gaan met het legioen van demonen die in zoveel verschillende gestalten bezitnemen van onze leefwereld, van onze menselijkheid. Een evangelie van de hoop, van het vertrouwen dat de Liefde tot op heden nog van kracht is. Zo kan het ons evangelie worden, dat wij zelf vormgeven, hier in het breken van het brood, en in de wereld, in het delen van dat Leven dat, tot in de diepte van de angst, ons leven omvat en overstijgt. Moge dit waar zijn, in de naam van de Levende die ons roept uit onze kelders en ons toeroept: 'Vrede nu!'

Germain Creyghton